

Debatt/meninger

Simen Ekern (fung. redaktør) debatt@dagbladet.no Tlf. 22 31 08 56
Mikael Godø debatt@dagbladet.no Tlf. 22 31 09 20

PETROLEUMSFOND: Gjennom vår forvaltning av oljefondet bidrar vi til industrivekst i utlandet, mens norsk industri forfaller.

FEIL MEDISIN: Dagens økonomiske teorier angående oljefondet vil på sikt ødelegge norsk økonomi på samme måte som Spanias økonomi ble ødelagt på 1500-tallet: gjennom avindustrialisering, mener Erik S. Reinert. Foto: Eirik Helland Urke

Oljens forbannelse

DEBATT

Erik S. Reinert

Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS)

Bekymringene omkring oljeformuen er tre. For det første kan Norge uansvarlig sløse bort formuen på ting som ikke skaper verdier på sikt. For det andre kan bruken skape press i økonomien som fører til inflasjon og/eller høyere renter (dette er i bunn og grunn samme argument). For det tredje kan særinteresser «få et sugerør inn» i vår felles formue og berike seg på fellesskapets bekostning. Alle disse bekymringene er legitime. Da gullet og sølvet fra Amerika flommet inn til Spania på 1500-tallet skjedde det alt sammen: Staten brukte så meget penger, spesielt på dyre kriger, at allerede da gullstrømmet toppet seg var landet i dyp gjeld til utenlandske banker. Det er også fascinerende å følge hvorledes en flodbølge av inflasjon spredte seg i Europa over mange år, som en tsunami i sakte film med episentrum i Spania. De næringene som satt med den politiske makten, jordeierne, tjente grovt ved å sørge for at Spania hadde monopol på å levere høyt etterspurte varer som olivenolje og vin til de spanske koloniene.

FOR AT DETTE ikke skal skje også i Norge er medisinen at oljeformuen i hovedsak må investeres i finanssparring i utlandet. Til tross for enigheten om faremomentene, er det mitt syn at den medisinen vi foreskrives på sikt vil ødelegge norsk økonomi på samme måte som Spanias økonomi ble ødelagt: gjennom avindustrialisering, en prosess som i dag også innebærer tap av den kunnskapsintensive

Min påstand er at dagens norske økonomiske miljø ikke godt nok forstår disse mekanismene.

tjenestesektoren som oppstår i symbiose med industrien.

I århundrene som fulgte etter gullflommen beskriver datidens økonomer hvorledes den Spanske industrien – som på mange områder, fra Tolledos jern og stål til Barcelonas silke, hadde vært verdensledende – døde ut. Nøkkelen til å forstå dette ligger ikke i pengebruken og privilegiene i seg selv, men i å forstå *hvem* som fikk privilegiene og *hva pengene ble investert i*. Etterspørsel etter olje og vin økte eksplisivt, mens på tilbudssiden tok det lang tid å øke produksjonen. I tillegg fikk man landbrukets avtagende avkastning, de beste områdene var dyrket først og produktiviteten sank. Pengebruken og prisøkningen på «dagligvarene» olje og vin drev det generelle prisnivået opp drastisk, og spansk industri mistet evnen til å konkurrere.

GULLET FLOMMET ut til de delene av Europa som tok over industriproduksjonen, og på mange måter finansierte gullflommen fra Spania Europas industrialisering. Finansflommen ble kun til nyttige realinvesteringer med rask teknologisk utvikling etter at den hadde forlatt Spania. «Fyrsten i Milano har langt mer nytte av sin industri enn spanskekongen har av alle sine gullgruver» sa den italienske økonomen Giovanni Botero alt i 1588. De samtidige, også i Spania, skjønnte mekanismene. Knappt noen gang har så meget god analyse og så mange gode råd gått upåaktet hen som i Spania på denne tiden.

Min påstand er at dagens norske økonomiske miljø ikke godt nok forstår disse mekanismene. Dette miljøet beherskes av de samme økonomiske teoriene som, i hendene på Verdensbanken og IMF, har ført til en katastrofal avindustrialisering av

Russland og mange utviklingsland, og gjort dem fattigere enn de var for 25 år siden. Dette er teorier som ikke ser forskjell på ulike økonomiske aktiviteter, ikke ser synergiene mellom næringer, har mistet de vesentlige dimensjonene tid (historie) og rom (geografi), og har en meget begrenset forståelse av teknologi og økonomisk vekst. Mens Sverige, Danmark og Finland alle har evolusjonære/Schumpeterianske økonomiske miljøer som skaper en motvekt til slik teori, finnes ikke slike miljøer i Norge. Derfor blir også vi avindustrialisert: akkurat som Spania makter vi ikke å omgjøre finansinntektene til investeringer i vårt eget produksjonsapparat. Samme økonomiske teori som avindustrialiserte perifere u-land avindustrialiserer nå Norge.

SENTRALE I den verbale graffiti som preger debatten er to fy-ord som det er viktig å forstå. Å «plukke vinnere» tilsvarer det som i daglig tale heter å ta avgjørelser og å prioritere. Dette er noe en nasjonalstat ikke må gjøre, i teorien finnes det nemlig et anonymt «marked» som ordner slikt på en perfekt måte. At petroleumsforvaltningen foregår ved at noen på vegne av nasjonen daglig «plukker vinnere» på et svært spekulativt finansmarked, bekymrer derimot ingen. For nasjonen blir det å tjene penger ved å velge vinnere på børsen noe nobelt, mens det å tjene penger gjennom å velge teknologi for deretter å produsere noe blir forkastelig. Dersom finansformuen skal investeres i det norske produksjonsapparatet, vil nemlig en vellykket næringspolitikk ha den meget uheldige bivirkningen at også noen bedriftseiere vil kunne tjene penger på det. Slike heter «rent seekers». En «rent seeker» er en person som tjener penger på en avgjørelse samfunnet har tatt.

At en masse utenlandske firmaer er «rent seekers» basert på den måten den norske stat har valgt å forvalte oljeformuen på er helt OK, disse er nemlig anonymisert som «markedet». Skulle vi investere i det norske produksjonsapparatet vil vinnerne kunne individualiseres. Verdensbanken bruker i dag det samme argumentet mot å drive industripolitikk i fattige land: noen kunne bli rike av det.

SKULLE NOEN tro dette er et næringslivsfiendtlig komplott fra «Sosialistøkonomisk institutt» som instituttets studenttidsskrift engang kalte det, tar de grundig feil. Den siste boken fra næringslivets egen tankesmie Civita, «Muligheter for alle», følger opp med nøyaktig den samme retorikken. I denne boken er de to mest avskyelige tingene som finnes nasjonalstater som er i stand til å prioritere og å ta avgjørelser, de plukker nemlig vinnere, og «rent seekers», personer som tjener penger på at en nasjonalstat har tatt en slik avgjørelse. Også her dyrkes den imaginære perfekte konkurransen.

Velstand skapes ikke av nyklassisk perfekt konkurranse, men av dynamisk imperfekt konkurranse. Bent frem av «rent seeking». Av innovasjoner og produktivitetsøkning som skaper «rent» fra midlertidige monopoler som deles mellom kapitalister (fortjeneste), arbeidere (høyere lønninger) og staten (høyere skattegrunnlag). Slikt bidrar til deflasjon, ikke inflasjon. Det var slike mekanismer det spanske gullet satte i gang i resten av Europa, men ikke i Spania. Det er ved å skape slike prosesser i det norske innenlandske produksjonssystemet at vi unngår å gå i samme fellen som Spania gjorde med sitt gull. Ikke ved kun å finansiere slike prosesser i utlandet.